

Schijn bedriegt

JELLE W.F. REUMER

[Column]

Afgelopen zomer was ik te gast in het Koninklijk Paleis te Amsterdam. Daar kom je niet zomaar binnen, of het moet tijdens een rondleiding zijn waarbij je even snel een aantal ruimtes te zien krijgt. Nee, ik was er te gast bij een Koninklijke Prijsuitreiking en moest dus een uur in de zaal zitten en stil zijn. Vanzelf ga je dan wat in het rond kijken. De Grote Zaal is van marmer. Wit marmer, met hier en daar grijze aders erdoorheen. Heel mooi en authentiek 17e eeuws Hollands classicisme. Maar als je een uur lang kunt observeren (al luisterend naar een aantal toespraken moet je toch érgens naar kijken) zie je meer dan tijdens een snelle rondleiding. Zo bleek dat het marmer tot op een hoogte van 3 à 4 meter echt marmer is. Maar alles wat daarboven zit is gemarmerd gips. Dat bleek omdat men zo slim was geweest om strijklucht aan te brengen, waardoor oneffenheden zichtbaar worden. Geslepen marmer is glad. Een gestucte muur na viereneenhalve eeuw niet, die vertoont bobbels die door de peperdure strijkmachines meedogenloos uitkomen. En zo blijkt dat niet alles is wat het lijkt.

Ook afgelopen zomer was er een buitenlandse gast in het museum. Een dame, die werkzaam is bij onze grote Parijse broer, het Muséum National d'Histoire Naturelle. Zij kwam hier omdat wij in ons depot een tweetal laden hebben met daarin fossiele botten van een uitgestorven hert, dat tijdens de ijstijdperiode leefde op het eiland Kreta. Die botjes zien er een beetje gek uit. Ze zijn vaak erg dun, er zitten grote gaten in en ze zijn vaak gebroken

of anderszins beschadigd. Bij de eerste aanblik krijg je ter plekke medelijden met de arme herten die ooit voorzien van zulke botten over dat prachtige eiland hebben gelopen. Het moet een pijnlijke affaire geweest zijn. Een generatie lang hebben paleontologen zich er het hoofd over gebroken. Al in het begin van de jaren '70 van de vorige eeuw publiceerde een Duitse professor, nadat hij een aantal andere Duitse professors had geraadpleegd, dat de gaten in de botten veroorzaakt zijn door de vraat van mariene kokerwormen. De vindplaats van de botten lag vlakbij het zeeniveau en tijdens een hoogstand van de zee kon dat gebeuren. Voor de andere verschijnselen, zoals de dunheid van de botjes, had hij geen verklaring. Eind jaren '70 publiceerde onze eigen Paul Sondaar de hypothese dat hier sprake was van ondervoeding: op het eiland kwamen zoveel herten voor dat er een voedseltekort optrad en de dieren daardoor vervormingen aan hun skelet kregen. Eén van de optredende kwalen was osteoporose, een ook bij mensen vaak voorkomende aandoening waarbij het bot verzwakt en sneller breekt. Deze theorie is lang blijven hangen. Sterker nog, het vormt nog altijd één van de pijlers onder de theorie van eilandevolutie: als gevolg van voedseltekort treedt extreme selectie op, waardoor bijvoorbeeld dwerggherten en dwergolifantjes ontstonden. Hoe kleiner, hoe minder voedsel nodig, tenslotte. Niet iedereen was tevreden met die hypothese. Sindsdien werd ook de mogelijkheid gesuggereerd van insectenvraat (waardoor de botjes na de dood van hun eigenaar

werden aangetast als ware het hout dat door houtwormen wordt opgegeten), en van een ziekte die het bloed aantast en ook vaak sporen nalaat in het skelet: een soort anaemie.

U leest het al: niemand kwam er onomstotelijk uit, op elke theorie waren wel houtsnijdende aanmerkingen te maken. En toen kwam die mevrouw uit Parijs als reddende engel. Zij hield onlangs een congreslezing over botten die worden gevonden op de braakplaatsen van lammergieren. Lammergieren zijn enorm grote vogels die zich voeden met skeletten van geiten, schapen, gemzen, vossen, die maat zoogdieren dus. Als zulke dieren doodgaan worden hun karkassen eerst door valse gieren en andere aaseters kaalgeplukt. Het uiteindelijk overblijvende skelet is vervolgens de voedselbron voor lammergieren. Ze nemen de knekels mee naar hun schuilplaats (vaak in grotten), slikken ze in en verteren het vervolgens grotendeels in hun maag. De vetten en eiwitten in de botten zijn het doel, je moet er maar zin in hebben! Wat uiteindelijk overblijft wordt uitgebraakt, meestal dus in grotten. Bingo! De zieke hertenbotjes van Kreta waren dus niets meer of minder dan de half in maagzuur opgeloste en vervolgens uitgebraakte voedselrestanten van lammergieren. Weg mooie theorieën.

Zo blijkt dus steeds dat niet alles is zoals het lijkt. Het komt er dus op aan om goed te observeren, want de eerste schijn is vaak bedrieglijk. Niet alleen in het Amsterdamse Paleis, maar ook in onze eigen lades met botjes.[]